

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ДЖЕРЕЛ ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

ГРАЧОВ О. В.

кандидат економічних наук

Харків

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими завданнями. Питаннями визначення фінансової стійкості підприємств і виявлення випереджальних індикаторів їхнього критичного стану, які сприяють ухваленню остаточного рішення в напрямку виконання фінансових і податкових зобов'язань присвячені роботи багатьох вчених економістів: Альтмана Е., Бівера У., Загороднього А. Г., Іванова Ю. Б., Кизима М. О., Пономаренко В. С., Стояновой Е. С. та ін. [3, 4, 5, 8, 10, 11, 12].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Віддаючи належне дослідженням указаних авторів, слід зазначити, що в умовах постіндустріального суспільства, коли основним джерелом цінностей стає інформація, наявні концепції оцінки фінансового стану підприємства потребують вдосконалення через розробку інформаційної моделі моніторингу платоспроможності підприємства з обґрунтуванням критерію, який дозволяє податковим службам прийняти зважене рішення у відношенні вибору джерел погашення податкової заборгованості господарюючого суб'єкта, що визначає актуальність досліджуваної проблеми.

Ціль дослідження – формування інформаційного забезпечення моніторингу платоспроможності підприємства для обґрунтування шляхів виконання податкових зобов'язань.

Основними методами дослідження є: методи системного аналізу, аналізу і синтезу, коефіцієнтний, ієрархічного упорядкування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформація, як специфічний критичний ресурс системи управління дозволяє оперативно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства. На основі отриманих даних, що характеризують фінансовий стан підприємства, будуються прогнози зміни його платоспроможності. Відомо, що існує пряма залежність між ефективністю діяльності підприємств та рівнем оподаткування. Через великий податковий тиск з боку держави, підприємства потрапляють у складне фінансове становище. Наслідком цього є хронічна неспроможність підприємств виконувати свої податкові зобов'язання перед бюджетом і цільовими фондами. У зв'язку з систематичними неплатежами податків з боку підприємств, на державну податкову службу покладено обов'язок забезпечити організацію заходів по пошуку джерел погашення податкового боргу платниками податків.

Для розкриття предмету моніторингу фінансової діяльності податкових боржників, його змісту, рішення завдань, які стоять перед податківцями по виявленню джерел погашення податкового боргу визначимося з основними категоріями дослідження. *Моніторинг* – це спеціально організований комплекс системних спостережень за станом будь-якого об'єкту [9].

Законом України [1] визначено, що джерелами погашення податкового боргу за рішенням органу стягнення можуть бути будь-які активи платника податків з урахуванням обмежень визначених цим Законом і листом ДПАУ [7].

Моніторинг фінансової діяльності підприємства розпочинається з аналізу фінансового стану боржника. Зазначимо, що під фінансовим станом підприємства розуміється система показників які характеризують наявність, розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів.

Найбільш характерним показником фінансового стану підприємства є платоспроможність, яка показує здатність підприємства виконувати свої платіжні зобов'язання, що витікають з виробничих, комерційних, кредитних та інших операцій наявними грошовими ресурсами.

Сплата податків також є обов'язком підприємства, встановленим державою. Тому податкоспроможність повинна розглядатися як складова частина платоспроможності підприємства. І на це є декілька аргументів: сплата податків – це зобов'язання, яке встановлено законодавчо; податки повинні сплачуватись у грошовій формі; у випадку неможливості виконати свої платіжні зобов'язання підприємства спрямовують на погашення податкових зобов'язань інші ліквідні активи.

Слід підкреслити, що на платоспроможність впливають цілий ряд факторів: попит на продукцію підприємства; рівень витрат, пов'язаних з операційною діяльністю; податкове навантаження; прибутковість операційної, фінансової, інвестиційної діяльності підприємства; структура активів та їх ліквідність. Найбільш вагомими серед перелічених факторів є ліквідність активів. Аналіз платоспроможності проводиться послідовно через розрахунок трьох показників ліквідності (абсолютної, швидкої, поточної).

Абсолютним показником платоспроможності підприємства є коефіцієнт абсолютної ліквідності, який показує яка частина поточних зобов'язань може бути погашена терміново грошима. Нормативне значення коефіцієнта $\geq 0,2$.

Коефіцієнта швидкої ліквідності показує яка частина оборотних активів (за винятком запасів) припадає на 1 грн поточних зобов'язань. Нормативне значення коефіцієнта ≥ 1 .

Значення коефіцієнта поточної ліквідності покаже розмір суми всіх поточних активів, яка припадає на 1 грн поточних зобов'язань. Нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності ≥ 2 . У разі, якщо розрахункове значення коефіцієнта менше нормативного, це означає, що підприємство не спроможне погасити свої платіжні зобов'язання всіма поточними активами і знаходиться в кризовому фінансовому стані.

Серед закордонних методик прогнозування схильності підприємств до банкрутства, заснованих на використанні фінансових коефіцієнтів слід виділити: Оцінка імовірності банкрутства на основі Z-рахунку Альтмана [11]; Експрес аналіз Бівера [12].

У випадку визнання фінансового стану підприємства як кризового, податкові службовці перш за все повинні визначити можливість поновлення платоспроможності підприємства в перспективі. Для цього рекомендується скористатися коефіцієнтом поновлення платоспроможності підприємства ($K_{\text{п.платосп.}}$), розрахунок якого запропоновано у роботі [6]:

$$K_{\text{п.платосп.}} = \frac{K_{\text{п.платосп.}} + \frac{P_{\text{ув.}}}{T} \times (K_{\text{п.платосп.}} - K_{\text{п.платосп.}})}{K_{\text{п.платосп.}}}, \quad (1)$$

де: $K_{\text{п.платосп.}}$ – фактичне значення коефіцієнта поточної ліквідності; $P_{\text{ув.}}$ – встановлений період поновлення платоспроможності підприємства в місяцях; T – звітний період в місяцях; $K_{\text{п.платосп.}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності на початок звітного періоду; $K_{\text{п.платосп.}}$ – нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності ≥ 2 .

У випадку, якщо значення $K_{\text{п.платосп.}}$ менше за нормативне, остаточне рішення щодо доцільності банкрутства підприємства з метою погашення податкового боргу його майном, або фінансове оздоровлення підприємства через реструктуризацію суми недоїмки, пропонується приймати на основі розрахунку показника економічної вартості підприємства (ЕВП), який запропоновано в роботі [10, с. 340]. Процес розрахунку передбачає два етапи.

1. Аналізуються умови господарювання з метою прогнозування чистого грошового потоку підприємства (ЧГП):

$$\text{Чистий грошовий потік} = \text{Чистий прибуток} + \text{Амортизаційні відрахування}. \quad (2)$$

2. Визначається економічна вартість підприємства (ЕВП). Враховуючи, що в умовах кризового фінансового стану динаміка чистих грошових потоків підприємства нерівномірна, доводиться розраховувати наявну вартість грошових потоків окремо по кожному року, а потім складати їх за формулою:

$$EVP = \sum_{t=1}^n \frac{ЧГП_t}{(1 + СВК)^t} + \frac{ЧГП_{n+1}}{СВК - \Delta ЧГП} \times \frac{1}{(1 + СВК)^n}, \quad (3)$$

де: $СВК$ – середньозважена вартість капіталу; $\Delta ЧГП$ – максимальний темп зниження (росту) чистого грошового потоку; n – загальна кількість років періоду, що аналізується; t – кількість років росту чистих грошових потоків.

Якщо після розрахунку показника поновлення платоспроможності виявиться, що підприємство на протязі року не в змозі поновити свою платоспроможність, а ліквідаційна вартість підприємства-боржника перевищує його економічну вартість, податкові органи можуть обґрунтовано рекомендувати ліквідацію підприємства для погашення податкового боргу.

Оскільки процес прийняття рішення потребує накопичення значного обсягу інформації, оперативного реагування на зміни у фінансовому стані підприємства виникає потреба у розробці інформаційної моделі моніторингу платоспроможності суб'єкта господарювання. Рішенню цього завдання найбільш відповідають технології структурного аналізу – SADT.

Сутність структурного підходу [2] до розроблення системи моніторингу платоспроможності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання полягає в її декомпозиції (розбитті) на функції, що автоматизуються: система розбивається на функціональні підсистеми, які в свою чергу поділяються на підфункції, що підрозділяються на задачі й так далі, як представлено на рис. 1 і 2. Процес розбиття триває аж до конкретних процедур. Система, що автоматизується, зберігає цілісне уявлення, в якому всі компоненти взаємопов'язані.

Висновок. Запропонована інформаційна модель моніторингу платоспроможності суб'єкта господарювання, дозволяє податковим службовцям об'єктивно оцінити фінансові можливості підприємства та прийняти обґрунтоване рішення по реструктуризації податкового боргу з метою збереження потенційного платника податків, або по ліквідації підприємства з метою погашення суми недоїмки його активами. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» від 20.12.2000 р. № 2181-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 10. – с. 44.
2. **Голенищев Э. П., Клименко И. В.** Информационное обеспечение систем управления. М.: Высшее образование, 2003. – 352 с.
3. **Завгородній А. Г.** Податки та податкове планування підприємницької діяльності: Монографія. – Львів: Центр бізнес-сервісу, 2003. – 152 с.
4. **Іванов Ю. Б., Карпова В. В., Карпов Л. Н.** Налоговый менеджмент: Учебное пособие. – Х.: ИД «Инжек», 2006. – 488 с.
5. **Кизим М. О., Забродський В. А., Зінченко В. А.** Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства. – Х.: ВД «Инжек», 2003. – 144 с.
6. **Крамаренко Г. О., Чорна О. Є.** Фінансовий аналіз. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
7. Методичні рекомендації працівникам підрозділів організації оперативних заходів по скороченню податкової заборгованості щодо виявлення та розкриття злочину, передбаченого ст. 218 КК України «Фіктивне банкрутство» (лист ДПАУ від 28.10.2002 р. № 1021/7/26-9017) // Бухгалтерія. Налоги. Бізнес. – 2002. – № 12, с. 46.
8. Механізм санаційного управління підприємством: засади формування та моделі реалізації: Монографія / По-

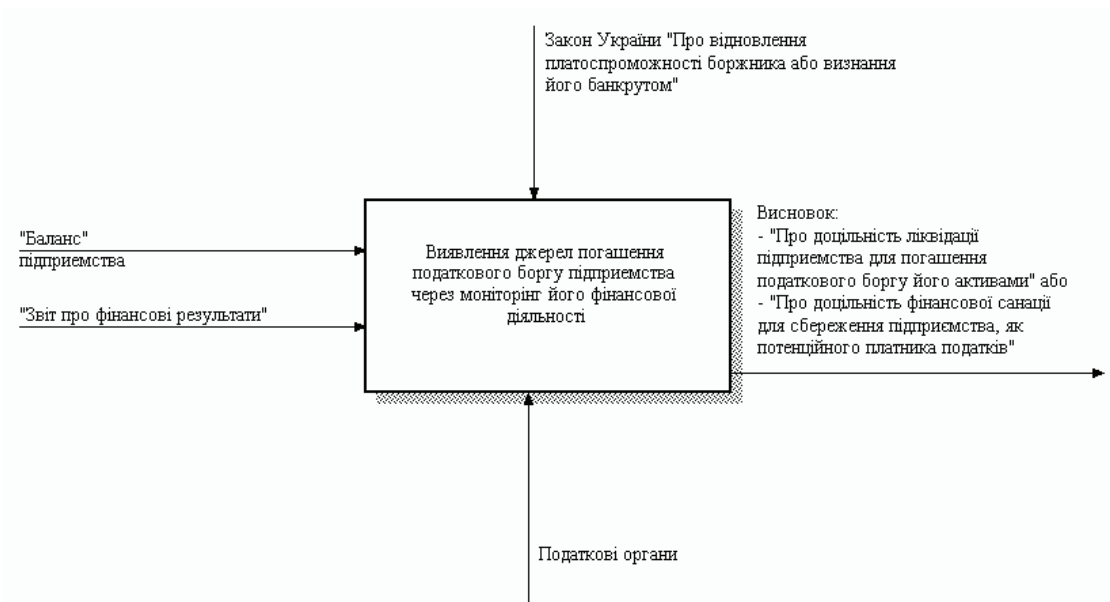

Рис. 1. Інформаційна модель моніторингу платоспроможності підприємства для виконання податкових зобов'язань.

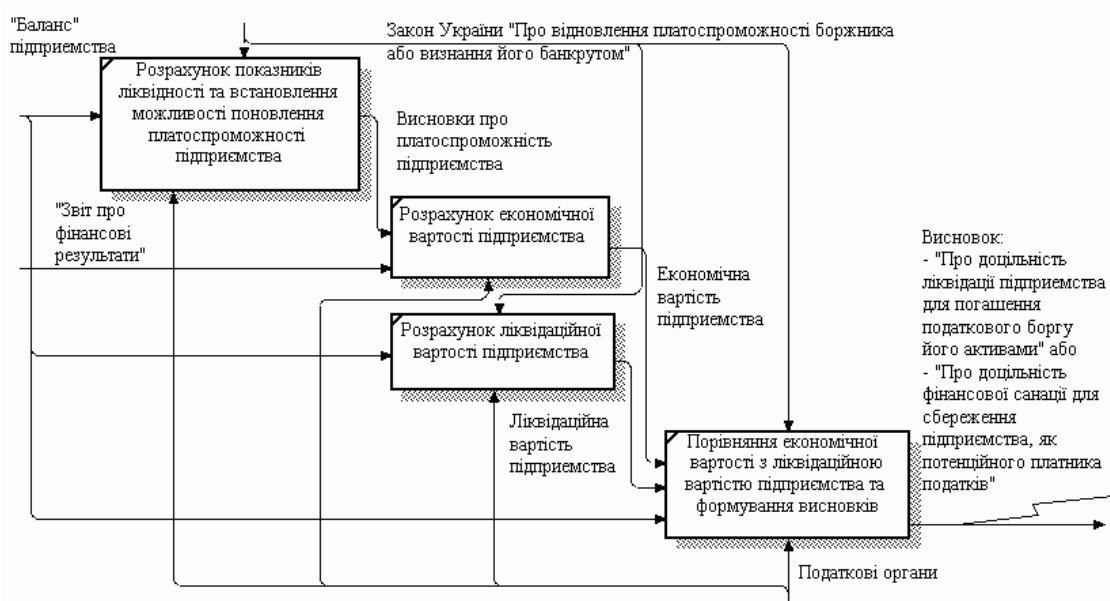

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми інформаційної моделі моніторингу платоспроможності підприємства для виконання податкових зобов'язань.

номаренко В. С., Раєвнева О. В., Степуріна С. О. – Х. : ВД «Ін-жек», 2009. – 304 с.

9. Словарь иностранных слов. – 18-е изд., стер. – М.: «Русский язык», 1989. – 624 с.

10. Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент: теория и практика: Учебник / Под. ред. . Е. С. Стояновой. – 2-е изд., перераб и доп. – М. : Изд-во «Перспектива», 1997. – С. 574.

11. Altman E. I. Corporate Financial Distress: A Complete Guide to Predicting, Avoiding and Dealing with Bankruptcy / E. I. Altman John Wiley & Sons, New York, NY, 1983.

12. Beaver W. H. Have Financial Statements Become Less Informative? Evidence from the Ability of Financial Ratios to Predict Bankruptcy (February 2, 2005) / Beaver W. H., McNichols M. F., Rhie Jung-Wu-http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=634921.